

Галина САБАТ

УДК [929:821.161.2]:394.46(477)"1932/2020"М.Шалата

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА МИХАЙЛА ШАЛАТИ

*Сходив я у житті немало підошов –
Країни Ельдорадо не знайшов.
Та помолюся, щоб були повчальні
Мої труди, мої дороги дальні,
І тихо відійду, як і прийшов.
Михайло Шалата*

2 листопада 2020 року пішов із життя Михайло Йосипович Шалата – кандидат філологічних наук, професор кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, член Національної спілки письменників України, Почесний голова «Прогресу», член правління Міжнародного фонду Івана Франка. Професор Шалата усе своє життя наближався до головної життєвої мети – творчого і людського вдосконалення, він належав до тих людей, для котрих головне – «престиж справи, а не справа престижу».

Незаперечний факт, що наша культура тримається на ентузіастах. Ось таким ентузіастом був професор Шалата. Він встиг зробити стільки, що ці ініціативи і досягнення могли б зробити честь цілому колективу. Завжди тримав руку на пульсі культурного життя, був захоплений наукою, своєю професією викладача, як в наші дні рідко вже коли і буває. Для Дрогобича, Почесним громадянином якого був, Михайло Йосипович – знакова фігура не тільки тому, що він автор численних розвідок про Франкове місто, ініціатор спорудження у ньому пам'ятників Юрію Дрогобичу, Тарасові Шевченку, Іванові Франку. Він знаменний тим, що своїми творчими пошуками сприяв усвідомленню мешканцями Дрогобича свого історичного призначення, допомагав зрозуміти свою значущість у розвитку національного самоствердження. Дрогобич поніс велику втрату, та й не тільки Дрогобич – вся Україна. Не стало щирого патріота, поета, видатного літературознавця, зокрема франкознавця, палкого промовця, редактора, Людини енциклопедичних знань.

Михайло Шалата народився 3 квітня 1937 року в селі Бертешів на Львівщині. Після закінчення середньої школи навчався на філологічному факультеті

Львівського педінституту, який 1960 року з'єднали з Дрогобицьким і перевели до Франкового міста. Відтоді й довіку він – дрогобичанин. Тут йому судилося здобути, крім філологічної, ще й вищу музичну освіту, одружитися, стати батьком двох дітей, спробувати себе в журналістиці, працюючи кореспондентом газети «Колгоспник Дрогобиччини», відповідальним секретарем газети «Радянський педагог», пройти шлях від викладача до професора на кафедрі української літератури Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка (від 1998 року педуніверситету) і майже 30 років бути її керівником. Присутність професора Шалати у науково-культурному просторі Дрогобича зрима: в його активі нариси «Дрогобич» (1986), «Місто в підгір'ї Карпат» (1991), фундаментальне видання «Дрогобиччина – земля Івана Франка: Збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів» (1997), історико-літературне дослідження «Юрій Дрогобич і його доба» (2000). Зрештою, без щирої промови Михайла Шалати в Дрогобичі не відбулося жодної достойної ювілейної дати, жодної важливої події в громадсько-культурному житті міста.

Наукові інтереси молодого Михайла Шалати стосувалися літературного процесу в Галичині першої половини XIX ст., передусім «Руської Трійці». Проте у полі зору науковця творчість не тільки галицьких письменників: Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича, Якова Головацького, Миколи Устияновича, а й буковинських: до сьогодні не втратила актуальності його книжка «Юрія Федькович. Життєвий і творчий шлях» (1984).

Найпомітнішим внеском Михайла Йосиповича в науку стали його студії, присвячені постаті Маркіяна Шашкевича. Порушуючи певну проблему, Михайло Шалата завжди намагався її вичерпати в обраному аспекті, і його дослідницьким кредо було утримувати якнайвищу наукову планку. У цьому певною мірою виявлявся його максималізм і навіть науковий пуризм: він не випускав з свого наукового поля питання, допоки не врахував усі необхідні, на його погляд, нюанси. Тому, підготувавши монографію «Маркіян Шашкевич: Життя, творчість, громадсько-культурна діяльність» (1969) і кандидатську дисертацію про автора «Русалки Дністрової», вважав себе «за пам'ять Маркіянову в одвіті» впродовж усього життя, систематично досліджуючи і популяризуючи творчість письменника в усіх можливих ракурсах: то готуючи до друку збірник народних пісень у записах Маркіяна Шашкевича (1973) чи видання «Русалки Дністрової» (1987) з нагоди 150-річчя, то упорядковуючи разом з Романом Лубківським книгу «Вінок Маркіянові Шашкевичу» (1987) і навіть складаючи поетичну ораторію «Ім'я Шашкевича» (2005). Його Шашкевичіану увінчало перше Повне зібрання творів письменника, здійснене професором навздогін 200-літтю видатного діяча українського національного відродження. Видана 2012 року, книжка стала помітним явищем філологічної науки у джерелознавчо-текстологічному аспекті, а професор Шалата вкотре продемонстрував свої вміння як упорядник, редактор,

автор вступної статті і коментарів, заявивши методу, яку належить сповідувати, встановивши рівень, якого треба дотримуватися.

Михайло Йосипович був серед провідних в Україні дослідників життя і творчості Івана Франка. Професору належить низка статей про Каменяра, видання поеми «Мойсей» з нагоди 100-ліття її першої публікації, він брав участь у підготовці тритомовика вибраних творів письменника (перший том становлять поезії, блискуче прокоментовані вченим, а передмова «Світова великість поета» розрослася у цілу монографію, що згодом (2012) була опублікована під такою ж назвою), який став репрезентантом творчого доробку Франка до його 150-річчя. Крім того, Михайло Шалата підготував і видав книгу доньки Івана Франка Ганни Франко-Ключко «Для Тебе, Тату...» (2010). Особливі заслуги має вчений у справі видання тритомного «Літопису життя і творчості Івана Франка» (2016–2017), складеного львівським літературознавцем Мирославом Морозом (власне, працю відкриває передмова професора «Увічнював «Труди і дні» титана слова (Мирослав Мороз – літописець Івана Франка)»). Тому цілком заслуженими були урядова нагорода та орден «За заслуги», якими був відзначений вчений за особливий внесок у розвиток франкознавства з нагоди 150-ї річниці письменника. А ще професор Шалата автор статей, присвячених Наталії Кобринській, Ірині Сенік, Іванові Гнатюку, Дмитрові Павличку, Любі Проць та ін.

Дослідницьку лінію творчості гармонійно доповнювала поетична. Як літератор дебютував поетичною збіркою «Зоряне переджнив'я», яка вийшла у Симферополі в 1964 році, а далі стали з'являтися збірки «Із плину літ» (1992), «Великдень» (1997), «Грабина» (1999), «Вітусина книжка» (2001), «Рік» (2003), вже згадувана вище «Ім'я Шашкевича», «Вітри відродження» (2005).

Одним із феноменів таланту Михайла Шалати як науковця, педагога, колеги, людини, що мала величезний вплив на колектив, було уміння цінувати наукову роботу інших і для кожного знайти потрібні слова, допомогти відредагувати текст, написати рецензію. Професор Шалата любив підтримувати молодих, щедро ділячись своїми глибокими знаннями і щиро радіючи з їх успіхів. Михайло Йосипович любив життя, любив свою сім'ю, друзів, колег, малу і велику батьківщину, науку, викладацьку роботу, літературу. Християнські цінності були його життєвими принципами. У професора Шалати все було справжнє: справжні лекції, справжня наука, справжня творчість, справжня сім'я.

Михайло Шалата працював до останніх днів свого життя. Щойно побачив світ відредагований ним збірник «Стефан Ковалів та український літературний процес» з прекрасною вступною статтею його авторства «Найпочесніший бориславець (Слово про Стефана Коваліва)». Як багато Професор ще б зробив для України, яку щиро любив і якій вірно служив, його життя – це зразок самовідданої, чесної праці на славу науки і культури. Світла пам'ять про Михайла Йосиповича Шалату назавжди збережеться в наших серцях.